

SØNDERJYLLAND AFRIKA

tur retur

*Anker Nissens oplevelser
som tysk soldat i Afrika under den
første Verdenskrig*

1962

Udgivet i privatoplag

Tryk: Grafisk Institut A/S, København

Oplag 800 eksemplarer
deraf
300 i boghandelen og
500 nummererede eksemplarer
der ikke er til salg

*Tilegnet min kære hustru med tak for
godt samliv og trofasthed og støtte
gennem 60 år.*

Anker.

Fra flere sider er jeg blevet opfordret til i skriftlig form at nedfælde lidt om mine oplevelser i verdenskrigen 1914—1918, da min deltagelse i denne krig som tysk soldat unægtelig kom til at foregå på en helt anden måde end for hovedparten af mine sønderjydske kammeraters vedkommende, idet jeg blev sendt til Afrika på en særlig mission — sendt derned med et skib, camoufleret som dansk handelsskib — og senere gjorde tjeneste ved kolonitropperne i tysk Østafrika, det nuværende *Tanganyika*.

Helt siden 1911, da stormagterne for alvor rivaliserede om magten over de afrikanske besiddelser (kolonier), her tænker jeg særligt på tyskernes indgriben i den konflikt, der i januar 1911 opstod i Marokko, og hvorunder tyskerne sendte et fuldt udrustet krigsskib til Agadir, har vi her i Europa levet i en krigsatmosfære, der blev skærpet fra år til år, og vi har måttet igennem to langvarige verdenskrige. Af disse uhyggelige og blodige krige, var krigen 1914—18 langt den mest følelige for Nordslesvig, idet 15.000 unge mænd måtte med på tysk side og deraf kom de 6.000 aldrig tilbage, men måtte blive derude i fremmed jord.

Ved krigens udbrud i 1914 var tyskerne bange for, at vi nordslesvigere ville blive farlige for dem i en eventuel konfliktsituation og derfor blev mange af vore gamle førere, derunder H. P. Hanssen, Nørremølle, arresteret og måtte vandre i langvarige fangenskaber. I midten af august 1914 offentliggjorde vor rigsdagsmand H. P. Hanssen en artikel i Hejmdal og udsendte samtidigt en pjece til befolkningen i Nordslesvig. I begge disse skrifter omtalte han sønderjydernes lovlydighed og pligter, idet han gjorde sig til talsmand for

den politik, at man ved at være en loyal borger og gøre sin pligt, lettere ville kunne kræve sine rettigheder og nå sine mål:

Pligten overfor den hjemlige befolkning for at afværge krig, forfølgelser og ulykker i området.

Retten til senere at være medbestemmende over den hjemlige jord, og øve indflydelse på styret i hjemstavnen.

Gør din pligt og kræve din ret.

Denne artikel og pjecen blev meget diskuteret og gav anledning til mange kommentarer i de danske aviser nord for den gamle grænse.

Det var imidlertid kun en lille procent af de værnepligtige nordslesvigere, der gik over grænsen til Danmark for at slippe for deltagelsen i krigen.

Mange af os, der kom med i krigen, kom ud for utrolige oplevelser og disse var ofte så eventyrlige og spændende, at man endnu idag ikke forstår, hvordan man overhovedet kom levende fra dette Ragnarok.

Der var stor spænding i slutningen af juli 1914. Mordet på den østrigske tronfølger i Serajevo gav anledning til vidtgående forhandlinger mellem stormagterne og krigsrygterne svirrede. Jeg var på dette tidspunkt ansat i Haderslev Bank i Haderslev, der dengang havde lokale på Gravene. Hen på eftermiddagen den 30. juli 1914 fik vi fra telefoncentralen besked om, at telefonen ikke måtte benyttes til private samtaler. Da der også på samme tidspunkt marcherede krigsmæssigt udrustede soldater gennem Haderslevs gader, var vi unge, der lige var hjemkommen fra tysk militærtjeneste klar over, at krigen nu nærmede sig hastigt. Plakatsøjlerne blev påklæbet opråb om krigstilstand, vi var alle meget nervøse, ja næsten lammede af alvor.

I banken blev arbejdet afsluttet i en fart, idet vi regnede med, at banken som dansk bank, ville blive beslaglagt med det samme, men det skete dog ikke. Vi unge skyndte os hjem til vor bolig og derefter opsøgte jeg min svoger, købmand *Bertel Michaelsen*, der var en af de første i byen, som havde

fået bil. Han kørte mig hjem til *Kastvrå* for at jeg kunne tage afsked med min forlovede, nu min kone, datter af *Chr. Michaelsen*, Kastvrå, samt med min familie. Efter nogle timers alvorligt samvær måtte jeg tage afsked til det uvisse.

Da jeg samme aften kom til Haderslev var der allerede indløbet ordre fra *Meldeamt*, at jeg uden tøven skulle melde mig på rette sted i Kiel til krigstjeneste.

I de første måneder gjorde jeg tjeneste i Kiel på stabskontorerne ved marinen, og havde det forholdsvis godt, men så i januar 1915 faldt hammeren. Der kom ordre fra højeste sted i Berlin, at alle dansktalende indenfor divisionen skulle præsenteres for en kaptajn *Christiansen*. Der meldte sig mange, men på et spørgsmål fra kaptajnen om, hvordan man kunne kontrollere, at de nu også kunne tale dansk, svarede jeg: „vi kan jo prøve,“ hvorpå *Christiansen* meget forbavset spurgte, om jeg også kunne tale dansk. Mit svar, at dansk var mit modersmål, efterfulgtes af et par strenge blikke. *Christiansen* var fra Wyk på Før og kendte derfor udmærket problemet Nordslesvig. Et kort spørgsmål til hver enkelt var imidlertid nok til at konstatere, at der var mange sønderjyder iblandt, og de troede alle, at nu gik det snart til Danmark.

Der blev udtaget 13 dansktalende sønderjyder — alle med danske navne, men ikke alle klar over, hvor de nationalt hørte til.

En af de sidste dage i januar 1915 kom der telegram fra Berlin, at alle disse udtagne mænd sammen med *mig* dagen efter skulle afrejse til Wilhelmshafen og der afvente nærmere ordre, idet vi var udset til en specialopgave. Alene rejsen med toget over Neumünster, Hamborg, Bremen til Wilhelmshafen var spændende. Vi talte nu dansk og blev gang på gang antaget for spioner, blev opfordret af tyske officerer at give forklaring på vor færden, men som fører af gruppen nægtede jeg enhver oplysning, idet det meget energisk var pålagt os ikke at udtale os om nogetsomhelst under rejsen. Vi havde en del vrøvl med togpersonalet fordi vi beslag-

lagde en 1. kl.s kupé, men vi var jo unge og lod os ikke gå på af nogen.

Efter ankomsten til Wilhelmshafen sent om aftenen mærkede vi straks den skrappe militære tone og vagtsomhed overalt. Wilhelmshafen var jo krigshavn.

Vi blev indkvarteret på kasernen, som vi ikke måtte forlade i 14 dage, og vi måtte heller ikke skrive hjem.

Det lykkedes dog mig at få sendt et telegram hjem til min forlovede og det lykkedes også at få besøg af hende og min far. Vi mødtes i *Varel* i Oldenburg, men på dette tidspunkt vidste jeg intet om, hvor vi skulle hen eller til hvilken specialopgave vi var udset. Det blev derfor en meget bevæget af-

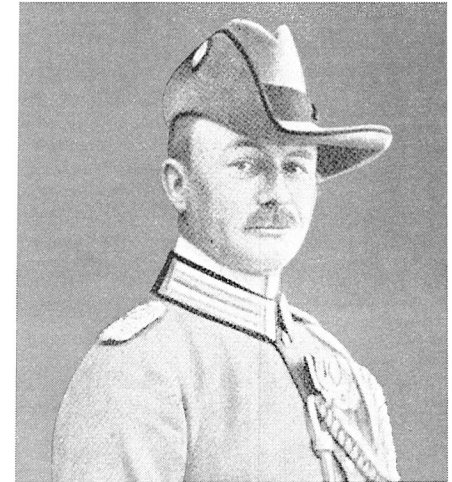
Da vi tog afsked med hinanden i februar 1915 i Varel.

sked, vi måtte tage med hinanden, i den største uvished, hvorfor stemningen jo også var meget trykket og alvorlig.

Der skulle gå 4½ år inden vi så hinanden igen, og indenfor denne tid var jeg meldt savnet i de 3 år.

Vi blev i Wilhelmshafen, hvor vi var isolerede til den 18. februar, i streng fortrolighed underrettet om, hvilken opgave vi var udsete til at udføre.

Vi skulle danne besætning på et skib, der skulle bringe krigsmateriel m. v. til tysk Østafrika, hvor en styrke på 3.000 europæere og 12.000 indfødte soldater under ledelse af general von Lettov Vorbeck førte selvstændig krig mod koloniens naboer, der udgjordes af englændere, belgiere, portugisere og indere. Skibet skulle sejle under dansk flag og vi fik alle, fra kap-

General von Lettov Vorbeck.

tajnen og ned til yngste mand, udleveret søfartspapirer, der alle var affattet på dansk og forsynet med officielle segl og mærker. Disse var naturligvis alle falske, men navnene var det jo ikke, idet vi alle havde danske navne. Til skibet blev der udfærdiget 3 sæt skibsdokumenter, også affattet på dansk, der lød på en trælast fra Sverige til modtagerne i følgende havnebyer, udvalgt under hensyn til den kurs vi efterhånden skulle følge:

1. Buenos Aires i Argentina.
2. Beira i portugisisk Østafrika.
3. Masaua i italiensk Somaliland.

På hvert sæt af konnossementerne var ligeledes angivet en fyldestgørende forklaring på, hvorfor vi ikke sejlede igennem Suez-kanalen. Alt var meget troværdigt og skulle have været forevist, såfremt vi var blevet anholdt af englænderne undervejs, men dette skete ikke.

Dagen før vi skulle forlade Wilhelmshafen, blev vi kaldt frem alle 30 mand og spurgt, om nogen var betænkelige ved at skulle med på denne ekspedition, eller om vi var fejge. I

den alder vil man jo ikke gerne kaldes fejj, men alligevel trådte 2 mand frem og bad om at måtte blive fri. Disse blev, uden at der blev sagt noget til dem, ført bort og var i mere end 2 måneder indespærret, indtil der forelå meddelelse om, at vi var ankommet til Østafrika, ganske vist uden skib, men derom senere.

De udtagne 30 mand og kaptajn Christiansen blev indskibet i en ca. 7.000 tons stor fragtdamper, der, som før nævnt, var lastet med ammunition og andet krigsmateriel, mens der øverst herover var stuvet en mægtig trælast til langt op over rælingen, således at det virkelig så ud som et fragtskib lastet med træ, også på dækket. Det var en engelsk damper „*Rubens*“ som tyskerne ved krigsudbruddet havde beslaglagt. Den fik nu navnet specialskib A, men natten efter at vi var kommet i søen og nærmede os Helgoland blev skibet omdøbt til „*Kronborg*“ og fik danske rederimærker på skorstenen.

Kursen blev sat mod nord og skibet ledsagedes både af undervandsbåde og en zeppelin. Takket være meget diset vejr og en vindstyrke indtil 12 nåede vi ubemærket gennem den engelske blokade og først da vi var nået farvandene ved Island satte vi kursen mod syd ned gennem Atlanten, som vi gennemsejlede ca. midtvejs mellem Sydamerika og Afrika. Såsnart vi nærmede os fremmede skibe blev kursen lagt om således, at vi fjernede os fra disse, hvorefter vi så om natten igen optog den fastlagte kurs. Efter næsten 40 dages sejlads rundede vi *Kap det gode håb*, som passeredes ganske tæt under land, men eventuelle mistænksomme øjne fra land kunne jo se, at det var et med tømmer tungt lastet skib — et fredeligt og neutralt fragtskib.

Da vi siden vor afrejse ikke havde vovet at have nogen kontakt, hverken med Tyskland eller kolonien Østafrika, idet vor eksistens da let kunne være blevet røbet, og da det i vore instruktioner var angivet, at vi skulle afvente nærmere ordre, forinden vi anløb nogen havn, satte vi kursen mod øgruppen Seychellerne, der ligger i det indiske ocean nord

for Madagaskar, for der at afvente den endelige ordre til anløb af kolonien.

Vi var bekendt med, at hele den østafrikanske kyst var stærkt bevogtet af den engelske flåde, idet englænderne ville forhindre enhver forbindelse mellem koloni og moderland. Yderligere var vi bekendt med, at det eneste tyske krigsskib i området: krydseren *Königsberg*, som i givet fald skulle yde os nogen beskyttelse mod englænderne, var søgt ind i Rufidji flodmundingen på grund af mangel på brændsel, og der var krydseren blevet opdaget af englænderne, som holdt det fast under streng bevogtning.

I henhold til de oplysninger vi havde ombord om øgruppen skulle denne være ubeboet, men til vor store overraskelse iagttog vi om morgenen, da vi nærmede os den største ø, at flere småbåde blev sat i vandet og kom ud til os. I første omgang troede vi det var sørøvere. Bådernes besætninger — delvis negre og en del af blandet race — kom om bord og så meget faretruende ud. Det viste sig efter at lederen — en franskmænd — var kommet om bord, fortalte kaptajnen, at der på øen var en straffekoloni med en mængde farlige forbrydere.

Efter en meget lang forhandling med lederen og efter at vi havde forsynet dem alle med the, sukker, salt og andre rare ting, for hvilke vi til gengæld modtog en stor levende skildpadde, der nok vejede ca. 500 pund, fik vi endelig banden losset fra borde igen.

Forinden havde de dog været meget nysgerrige og nærgående, og de forsøgte alt muligt for at få noget at vide om det store mystiske skib. De anede på dette tidspunkt (april 1915) ikke, at der var krig, idet øgruppen kun fik besøg 2 gange om året og der havde ikke været skib siden juli 1914. Det var iøvrigt på en af disse øer ærkebiskop Makarios fra Cypren var interneret af englænderne for få år siden, lige før Cyprens selvstændighed.

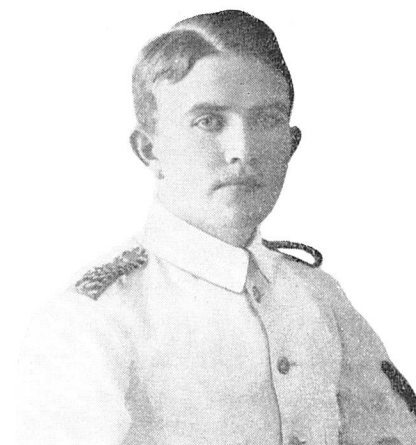
Vi forhalede nu skibet ind i en lagune og blev liggende da-

gen over, og en del af besætningen, også jeg sammen med styrmand Elberg fra Åbenrå, aflagde øen et besøg. Dette kunne være blevet skæbnesvangert for os, for da vi igen skulle ombord, havde strømmen forandret sig til en mægtig styrke, så vi flere gange af denne blev ført til havs. Først sent på aftenen lykkedes det at komme om bord igen.

Om bord på skibet havde vi en hemmelig radiostation, anbragt i et rum under kaptajnens kahyt og hvortil adgangen var skjult af kaptajnens servante, der havde dobbeltbund.

Vi fik en nat over radioen ordre til at anløbe en af koloniens havnebyer *Tanga* den 14. april ved daggry. Vi var uvidende om at den telegrafkode, som blev anvendt, var kendt af englænderne og at vi derved var blevet opdaget. Nu kom der en spændende nat. For fuld kraft, med slukkede lanterner, ingen måtte ryge, gik det mod den østafrikanske kyst. Alle var på vagt, og enhver skulle melde såsnart eventuelle blokadeskibe var i sigte. Vi blev nogle timer forsinkede og nåede ikke kysten og målet som planlagt, da vi pludselig fik øje på en stærk røgsøjle fra et skib, der viste sig at være den engelske krydser *Hyacinth*. Vi blev straks opdaget og et skud for boven var signal til at vi skulle stoppe, men kaptajnen gav ordre til at lukke søventilerne og skibet kunne sætte farten op og nu fulgte en beskydning, hvorunder granaterne fløj os om ørerne. Heldigvis var de fleste forbiere, og da kaptajnen kunne se, at vi ikke kunne nå frem til *Tanga*, uden at blive indhentet, bøjede vi ind i *Manzabugten*. Et stykke tid skjultes skibet af høje palmer, men fristen var kun kort, krigsskibet nærmede sig med stærk fart og nu fulgte salve efter salve, vort skib kom i brand, faren for en stor eksplosion var stor, søventilerne blev åbnet igen og skibet sat på grund, hvorefter ordren lød: Alle mand i bådene!

Det gjaldt om at komme hurtigst muligt bort fra skibet. Blev ammunitionen ramt, ville skibet ryge i luften — og vi med. Vi forsøgte at ro mod land, men nu satte *Hyacinth* ind med schrapnellgranater, så vi måtte forlade bådene. 5 mand blev såret, derunder kaptajnen hårdt. Nu fik vi imidlertid

1915.

også ild fra land, idet de indfødte tyske vagtposter jo ikke kunne ane hvem vi var; men heldigvis ramte de ikke — de fleste kugler går jo da forbi. Det lykkedes trods alt dog os alle at komme i land, og et stykke inde i land, samlet under et træ på et højtliggende sted, kunne vi iagttage det brændende skib og englændernes forsøg på at komme om bord. Hen på dagen forlod de skibet,

gik om bord i krydseren og forlod bugten vel menende, at skibet var udbrændt.

Der blev nu sørget for, at de sårede blev transporteret til nærmeste sygehus i *Tanga* og til os andre blev der bygget små palmehytter. Efterretningen om vort skibs forlis kom hurtigt til nærboende europæers kendskab, og der blev sørget godt for os hvad mad og drikke angik.

Da vi efter nogle dages nøje iagttagelser opdagede, at englænderne ikke mere interesserede sig for det forliste skib, tog en del af vor besætning sammen med indfødte ud til skibet og konstaterede at branden var slukket, og at det kun var trælasten der brændte, mens hele lasten af krigsmateriel m. m. var uskadt. Tyskerne satte nu et stort apparat igang med både europæiske og indfødte dykkere for at losse skibet, hvilket også i løbet af kort tid lykkedes så godt, at alt kom i land. Nyheden herom nåede også englænderne, der så kom igen og affyrede en mængde granater i det tomme vrage, for den vigtigste last var jo som sagt allerede bjerget.

Efter at vi var ankommet til *Tanga* blev vi alle indrulleret i de tyske kolonitropper og fordelt til forskellige afdelinger

over hele kolonien, jeg blev dog et år i *Dares-salam* og blev tildelt staben.

Efter 1916 måtte vi alle med i buskkrigen i Afrikas urskove. Altid undervejs, altid klar til at forsvare sig, boende i telte eller græshytter. De største vanskeligheder frembød forplejningen og forsyningen med våben og ammunition. Gang på gang måtte vi tage englændernes magasiner og depoter for at supplere vore beholdninger. En enkelt gang har jeg været med til at tage et meget stort magasin fra portugiserne, hvor vi fik forsyninger nok til et helt år. Helt indtil begyndelsen af 1916 lykkedes det Lettov Vorbeck at holde fjenden udenfor koloniens område, men det kostede meget blodige kampe.

Men så begyndte overmagten at gøre sig gældende og tyskerne måtte trække sig gradvis tilbage gennem uvejsomt terræn, over floder, gennem urskove, over bjerge og gennem stepper, altid vigende og med fronter til alle sider, dag og nat. Det område, som Lettov Vorbeck forsvarede med sine folk, blev mindre og mindre for hver dag. Forplejningen, medikamenter og ammunition slap op, og sundhedstilstanden var meget dårlig; malaria og dysenteri hærgede os alle. Da besluttede Lettov-Vorbeck at reorganisere sine tropper, og med en lille del af de endnu kampdygtige soldater ville han gå over Rovuma floden og ind i portugisisk østafrika, mens de syge og svage, som ikke kunne følge med mere, blev ladet tilbage og blev taget til fange af englænderne, og deriblandt var jeg. Lettov Vorbeck gennemførte en guerrillakrig på portugisisk område, hvor han erobrede den ene fæstning efter den anden, og hans mindre styrke var meget bevægelig, hvorfor den var meget vanskelig at bekæmpe. Denne krig fortsatte han igennem et helt år hen til november 1918, og først 8 dage efter våbenstilstanden fik han gennem en engelsk meddelelse at vide, at krigen var slut. General Smuts, som førte de engelske tropper, var en stor beundrer af Lettov Vorbeck og i 1916 meddelte han, at L. V. havde fået ordenen „Pour le merit“ tildelt i Tyskland; det

vidste L. V. ikke selv, idet der ingen forbindelse var med Tyskland. Vi, der i november 1917 måtte gå i engelsk fangenskab, måtte igennem mange strabadser til fods og per bil, og efter 30 dage nåede vi kysten ved Lindi i den sydlige del af kolonien.

Nogle måneder forinden jeg kom i fangenskab, fik jeg betroet 4 englændere som fanger, men vi fandt hurtigt hinanden ved et lille fælles kaffebord, ved et godt aftensmåltid, jeg gav dem også en god seng, og ved afrejsen takkede de for den gode behandling. Da jeg så kort tid efter kom i engelsk fangenskab, blev jeg kaldt frem med besked om at samle mine sager, og jeg blev ført med til en lille flod, Lukuledifloden, og ført om bord på en indisk Dhau, hvor jeg var ene mand blandt en mængde indiske soldater, og vi sejlede nu i retning mod kysten. Vi kom til Lindi, og en engelsk major, der tog imod mig, meddelte mig nu, at jeg som belønning for den gode behandling, jeg havde givet de 4 englændere, skulle nyde 3 dages ferie indenfor fæstningen. Det var velgørende efter 2½ års uhyre strabadser under primitive forhold nu i 3 nætter at kunne sove i en rigtig seng.

Efter denne lille ferie gik det med transportskib mod nord, og vi landede i Dares-salam i det nuværende Tanganyika, hvor der var indrettet samlelejre for de tilfangetagne tyske soldater. Takket være gode forbindelser udenfor lejren, bl. a. med en dansk farmer Jensen, havde jeg det forholdsvis godt, men det var stadigvæk forbudt at skrive hjem; i næsten 3½ år havde jeg ikke hørt hjemmefra. I januar 1918 kunne vi mærke, at der blev gjort forberedelser til, at vi skulle transporteres bort, men hvorhen vidste vi ikke. En stor damp „Briton“ på 20.000 tons lå på redan og 1000 mand af os blev nu sendt om bord, og under bevogtning af 3 krigsskibe gik sejladsen mod nord, og vi vidste stadig intet om hvorhen. I mellemtiden var vi blevet noget sløvet, bl. a. også fordi vi blev holdt på smalkost, og flere af kammeraterne bukkede under og blev sænket i havet. Vi sejlede igennem det røde hav, og ved indsejlingen til Suezkanalen blev vi udskibet,

Ved pyramiderne og sfinksen i 1918.

og nu blev vi klar over, at målet var en fangelejr i Ægypten. Om aftenen nåede vi Maadi syd for Cairo, og her tilbragte vi nu de næste 22 måneder i fangenskab, skiftevis under nogenlunde forhold, og til andre tider led vi under de skiftende lejrchefers chikaner.

Ca. 10 km syd for Cairo, direkte ved Nilens bred, lå der to fangelejre, *Tura* og *Madi*. Der bestod en aftale mellem England og Tyskland om, at de fanger, der havde en højere charge, ikke skulle udføre arbejde, og da vi var så heldige, at de fleste af os sønderjyder på grund af krigens varighed var blevet forfremmet til befalingsmænd, kom vi til Madi, hvor forholdene var ret gode og frie, så frie, at vi gang på gang kunne tage med toget og aflægge besøg i Cairo.

Som fører for mine sønderjydske kammerater forsøgte jeg straks efter våbenstilstanden, november 1918, at komme i forbindelse med den danske konsul i Cairo for ved dansk hjælp at blive udfriet af fangenskab. Mine anstrengelser lykkedes, vi kunne nu skrive hjem, men måtte forsyne brevene med påtegning „Letter in danish“, og da indløb der både breve og pakker hjemmefra. I 3½ år var vi uden for-

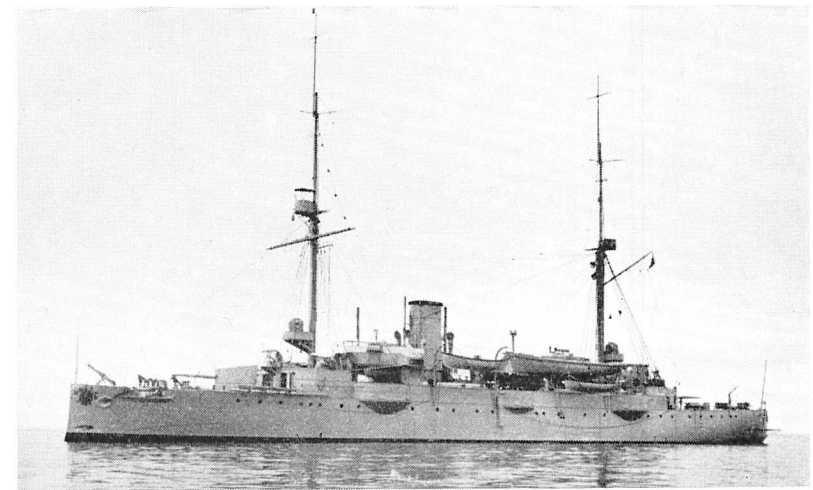
bindelse med hjemmet — meldt *savnet*. Den danske konsul fik gennemført, at alle sønderjydske krigsfanger blev samlet i en separatelejr, *Sidi Bisha*; det medførte, at vi en tid lang var uden post, men ellers blev der sørget godt for os. Vi fik af de danske i Cairo alle de fornødenheder, vi ønskede.

Foruden konsul Hersum og direktør Brandt fra Transatlantisk Kompagni fik vi besøg af den berømte — og af ægypterne så lovpriste øjenlæge — fru Thomsen.

Dagen i lejren, hvor vi boede i store beduintelte, gik med sport og spil, og enhver kunne dyrke sin hobby, som han ville.

Vi blev også inviteret på udflugter til pyramiderne og sfinksen og moskeerne i Cairo. Alle vegne blev vi vel modtaget og blev næsten behandlet som turister til stor forundring for englænderne. Vore anstrengelser for at blive befriet — herunder et telegram til enkedronning Alexandra — blev belønnet i begyndelsen af august 1919, da vi fik meddelelse om, at et dansk krigsskib ville afhente os i Alexandria.

Da vi blev afhentet i lejren, var glæden og spændingen meget stor. De tyske kammerater havde fået kendskab til, hvorfor vi kom hjem, nemlig for at tage del i afstemningen

„Valkyrien“, som bragte os hjem.

om Sønderjyllands tilbagevenden til Danmark. Da vi forlod lejren drillede tyskerne os med at spille „Schleswig Holstein meerumschlungen“. Det tog vi ingen notits af, da vi kun havde en tanke: Til afstemning om Nordslavigs tilbagevenden til Danmark, at komme hjem hurtigst muligt.

I Alexandria lå flere danske både fra den danske krydser „Valkyrien“ ved kajen. Som fører for ca. 130 mand var jeg med den første båd, men under ledsagelse af en engelsk soldat, og vi blev så afleveret til og modtaget af chefen, kommandør Kjær med et: Velkommen på dansk grund.

Vi blev straks erklæret for frie mænd og blev under rejsen hjem kaldt „Passagerer“.

Overlægen på krydseren havde ventet en flok forkomne og syge. Han kunne melde „alle mand raske“, men at vi skulle være forberedt på en del anfald af tropesygdomme, såsom malaria og dysenteri. Valkyrien var dengang kadet-skib, og blandt kadetterne var kronprins Frederik, nu kong Frederik IX af Danmark, og arveprins Knud.

Straks efter at alle var kommet om bord, blev der hejst anker, og sejladsen hjemad begyndte. Undervejs skulle vi anløbe øen Malta for der at afhente 35 kaptajner og styr-mænd fra skibe, som englænderne havde kapret eller sænket i Middelhavet under verdenskrigen.

Der var stor forskel på os passagerer — prøvede og af krig- gen hærdede mænd, der havde mange farlige oplevelser bag sig, set døden i øjnene mange gange — og så disse fredelige unge mennesker på Valkyrien.

Chefen for krydseren var kommandør Kjær, der samtidig var chef for kadetskolen i København. Han var en mand af stort format og havde mange kommandoer bag sig, deraf flere i udenlandsk tjeneste.

Blandt os 165 passagerer var der 7 tyske officerer, og under en middag hos chefen forlangte han, at der kun måtte tales dansk og engelsk.

Da vi foruden at hente de 35 søfolk også skulle bede englænderne om kul for at kunne fortsætte rejsen, opstod der

vanskeligheder. Fra en af fangelejrene på Malta havde en tysk fange sneget sig om bord i Valkyrien, og nu forlangte englænderne ham udleveret. Efter næsten en hel dags for-handlinger i chefens kahyt, hvor jeg også var tilstede, måtte kommandør Kjær give efter og udlevere manden, for ikke at få andre større vanskeligheder med os.

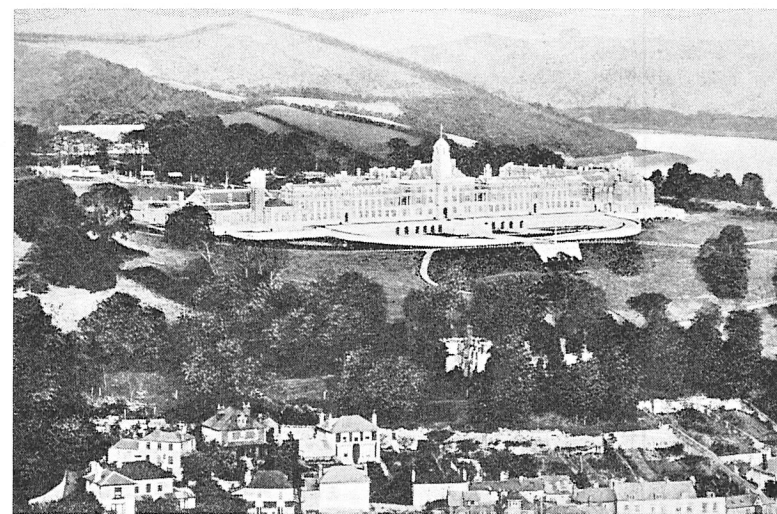
Efter denne episode skyndte vi os bort fra Malta for at lægge til i Gibraltar.

Her modtog vi en del post hjemmefra, deriblandt en del aviser, der indeholdt en del artikler om den kommende af-stemning i Sønderjylland. Vi var bange for ikke at nå hjem rettidigt.

Sejladsen gennem Biscayabugten var hård, stormfuld og mange led under søsygens kvaler, men vi nåede velbeholden til Dartmouth i Sydengland, hvor vi skulle laste kul før hjemrejsen over Nordsøen, der iøvrigt blev meget dramatisk.

I Dartmouth var der vrøvl med skibets mandskab, som strejkede og ikke ville lempe kul om bord.

Et kort møde mellem chefen, officererne og mig førte til

Marinestationen i Dartmouth (England).

— efter at jeg forinden havde indhentet mine kammeraters samtykke — at vi selv ville tage kullæmpningen i vor hånd, og dette skete uden betingelser.

Lønnen, takken og anerkendelsen udeblev ikke. Alle var straks interesseret, og da ikke så få søfolk var iblandt os, gennemførtes kullempningen på rekordtid.

Officerer og mandskab var imponeret, og der var ingen mangel på mad og drikkevarer og en lille kontantbelønning.

Under sejladsen over Nordsøen var vi også med i tjenesten som udkigspost efter drivende miner, og flere gange måtte vi stoppe for at skyde dem i sænk.

Der blev vekslet signal og telegram med forbisejlende danske skibe og da det ene telegram lød: „Alt vel hjemme med undtagelse af, at der er ølstrejke i Danmark. Hils sønderjyderne.“ blev der sorg om bord.

I Skagen ankrede vi op, da kongeparret på det tidspunkt var på Klitgården og ønskede at hilse på drengene.

Målet for rejsen var København, og modtagelsen blev ordnet af direktør Louw, „Den sønderjydske Fond“, men vore værter var Frederiksberg kommune med borgmester Godskesen i spidsen.

Min forlovede, nu min kone, datter af Chr. Michaelsen, Kastvrå, og mine forældre var mødt ved modtagelsen, og efter 5½ års fravær var gensynet selvfølgelig meget bevæget.

Vi blev indkvarteret i private hjem, men på grund af min stilling som leder var der bud efter mig hele tiden.

Der skulle aflægges visitter og afholdes møder, middag på Gimle med H. P. Hanssen, Nørremølle, i spidsen, besøg i Det kgl. Teater, og vi festede i flere dage, inden vi kunne vende næsen hjemad.

Det er vanskeligt at beskrive de følelser, man havde efter så mange års fravær, — meget havde forandret sig, men nu skulle der tages fat igen.

Min gamle plads i Haderslev Bank stod mig åben, og der fik jeg min grundige uddannelse indtil 1934, da jeg flyttede

Kvinder fra Kenya, Sudan og Israel på besøg i Gråsten 1962.

til Gråsten, hvor jeg nu har haft 28 lykkelige og gode arbejdsår.

Igennem disse 28 år, hvor jeg har forsøgt at tjene denne landsdel, som daglig var i mine tanker, mens jeg ufrivilligt opholdt mig i det fremmede, er mine tanker atter og atter gået til det mærkelige land under Afrikas sol.

Båndene, som blev knyttet under mere end tre års dagligt samvirke med den indfødte befolkning vil aldrig bryde. Jeg taler ubesværet deres sprog og tror at kunne sige, at jeg kender Afrikas sjæl.

Jeg er stadig i forbindelse med Afrikas befolkning, både sorte og hvide, og glæder mig over at blive kaldt Afrikas ven. Det er derfor en selvfølge, at jeg med den største interesse følger den udvikling, som nu er igang dernede.

Mon jeg behøver at sige, at mine bekymringer er store? Det ville ligge langt fra mig at benægte, at den hvide mand i kolonialismens tidsalder altfor ofte savnede sans for den sorte mands rettigheder og derfor kom til at øve uret mod ham.

Men jeg ved også, at forlader den hvide mand nu Afrika

og overlader de sorte til sig selv, flygter han fra et ansvar og kommer derved til at øve en endnu større uret.

Afrika kan ikke klare sig uden den hvide mands hjælp og vi må ikke i forblindet iver fælde generelle og derfor uretfærdige domme over den hvide mands hidtidige indsats dernede. Hvor teknisk og administrativ dygtighed var forenet med personlig dannelse er der gang på gang øvet uundværlige bedrifter af den hvide mand i Afrika, og dette *må og skal fortsætte*. Her er det mig en stor glæde at kunne sige, at danske mænd gang på gang har vist sig højt egnede til at vejlede dernede, da det ligger i deres natur at kunne lede med myndighed uden at krænke den sorte mand, som også i høj grad har sin stolthed.

Det danske folk er parat til økonomiske ofre for Afrikas U-lande, og det er kun godt. Det afgørende er blot, hvordan den praktiske hjælp bliver øvet. For mig at se, er vejen anvist gennem det glimrende arbejde, som gennem mange år er udført af missionskolerne for at uddanne indfødte til lederposter. Dette arbejde havde *erfaring* som grundlag, *derfor* bar det frugt.

Vi ved alle, at den kommunistiske trussel om infiltration, tvinger os til forceret indsats, men det både foruroliger og harmer mig som ven af Afrika at se, at forfatteren til bogen „Slutspil i Afrika“ foreslår at sende et hold uddannede sabotører til Afrika. Tydeligere kan man ikke demonstrere, at man intet har begrebet af, hvad det drejer sig om.

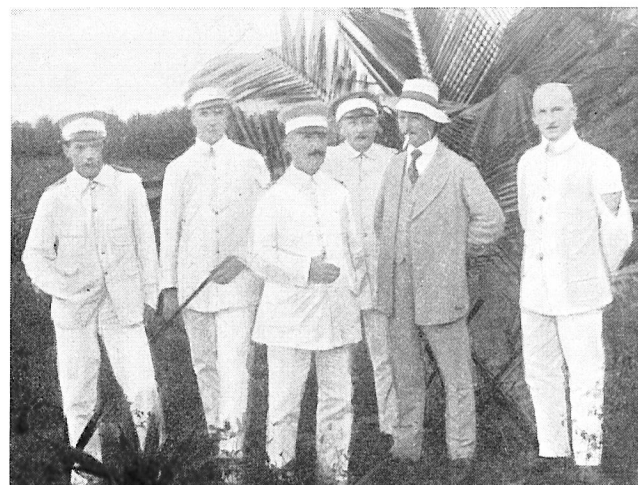
Vi skal ikke lære afrikanerne vold — man kunne fristes til at sige: For det kan de selv — tænk blot på massakrernes rædsel. Vi skal lære dem samarbejdets kunst og ledelsens kunst og — sikkert også — den tålmodighedens kunst, som er nødvendig for at udviklingen kan blive til lykke for alle i det Afrika, som jeg dengang under et ufrivilligt ophold — lærte at holde af.

Juli 1962.

Anker Nissen.

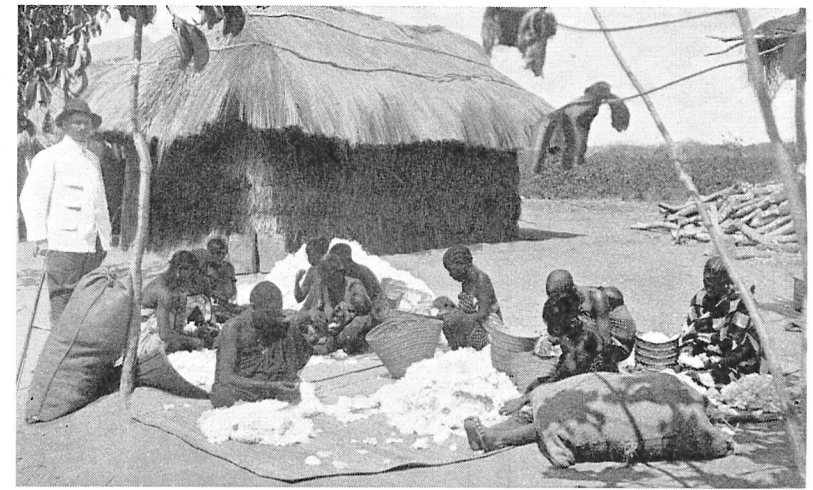
Sultanen af Zanzibar.

Søndagsbesøg hos
plantagebestyrer
Jensen,
Dares-salam.

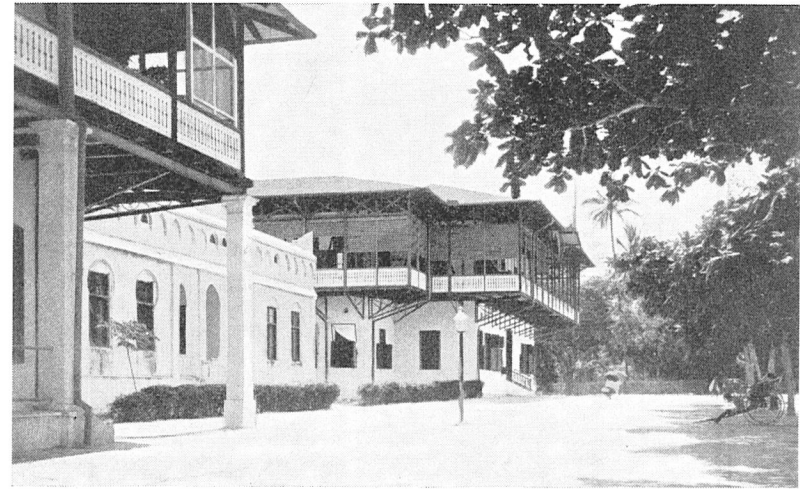
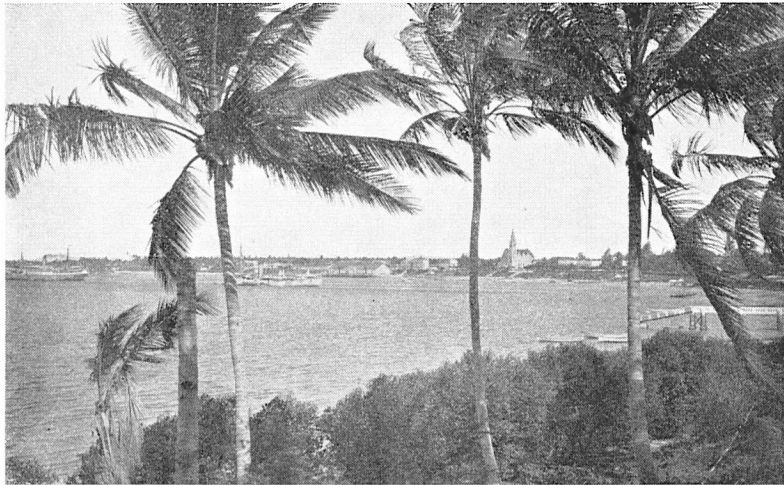

*Bomuldshøsten
bringes hjem.*

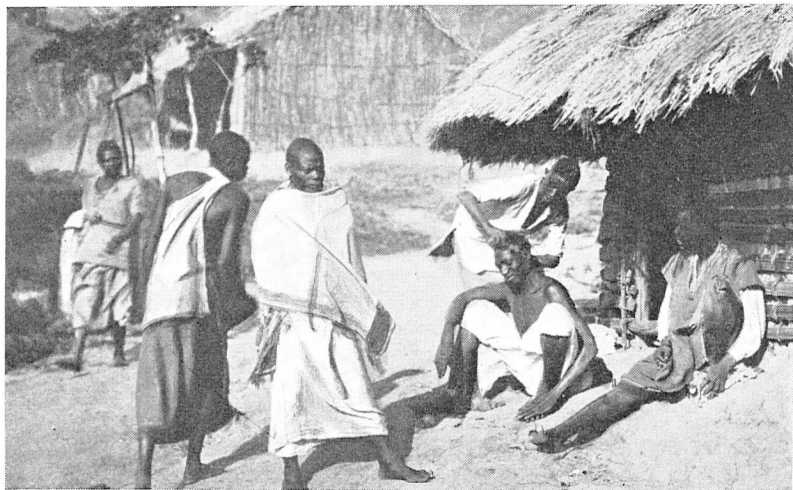

*Bomuldshøsten
sorteres.*

*Havnebyen
Dares-salam.*

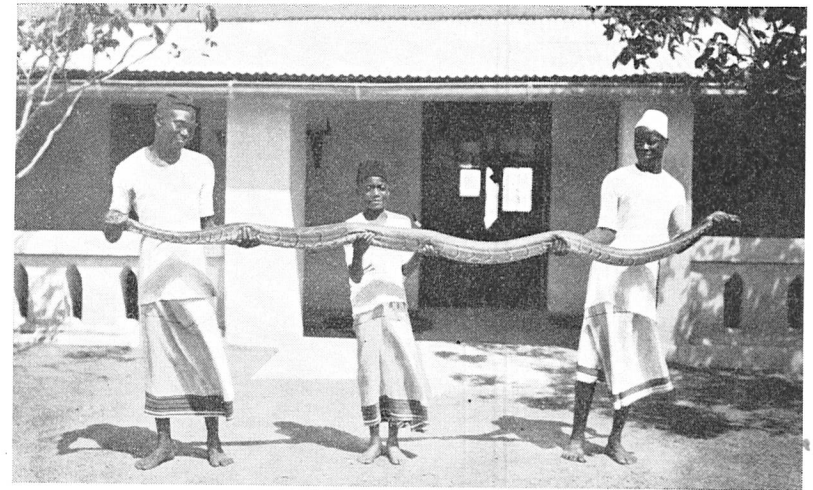

*Her boede jeg
1916—17 i
Dares-salam.*

*Frisersalon
på åben gade.*

*En kæmpeslange
4,25 m lang.*

Sort linie: Rejsen til Østafrika 1915.
Punkteret linie: Rejsen hjem 1919.